

Datum
2016-11-14

Sametingets dnr
5.2.1-2016-1208

Näringsdepartementet
Skog och klimatenheten

Remittering av underlagsrapporter från arbetet med att ta fram Sveriges första nationella skogsprogram N2015/2214/sk

Sametinget är den myndighet som bevakar och ansvarar för frågor som berör rennäringen. Inom detta arbete har Sametinget haft en roll som ledamot i det nationella skogsprogrammets programråd. I en av fyra arbetsgrupper där temat handlat om *virkesproduktion, övriga ekosystemtjänster och naturens gränser* har rennäringen haft en representant från Svenska Samernas Riksförbund (SSR). Arbetsgruppernas uppgifter har varit att utveckla målbilder, samt arbeta fram förslag till strategiska rekommendationer och åtgärdsförslag. Samtliga arbetsgrupper har lämnat in en underlagsrapport till regeringen, rapporterna har även skickats ut till samtliga berörda remissinstanser för synpunkter.

Regeringen önskar få in synpunkter för underlagsrapporter 1-4 på avsnitt som berör följande:

- Strategiska rekommendationer
- Åtgärdsförslag
- Målbilder

Allmänt:

Sametinget kan konstatera att det rör sig om fyra gedigna rapporter på relativt hög detalj- och tekniknivå. Sammantaget är innehållet bra med många innovativa åtgärdsförslag. Genom att stort fokus legat på att utveckla teknik och produktion i olika former, är det viktigt att det fortsatta arbetet ges utrymme att utveckla frågor som handlar om att kunna nyttja resurser på ett hållbart sätt. Även om Sverige bedriver framstående forskning inom naturvård, måste vi bli bättre på att ta vara på den kunskap som finns samt att kunna realisera den i verkligheten. Rennäringen har i alla tider nyttjat skogen som resurs ur ett hållbart perspektiv, baserat på traditionell kunskap. Syftet med det nationella skogsprogrammet är bland annat att på sikt uppnå en hållbar bioekonomi, vilket kräver ett stort engagemang från många aktörer. Eftersom storskogsbruket även har en mörk ekologisk sida, bör ett "hållbarhetstänkande" genomsyra samtliga strategiska rekommendationer i enlighet med det arbete som läggs ner för att utveckla skogens resurser.

Datum
2016-11-14

Sametingets dnr
5.2.1-2016-1208

Om Sverige ska bli effektivare och på sikt ledande inom bioekonomi, innebär att miljöfrågorna bör beredas stor plats i den fortsatta processen för det nationella skogsprogrammet. Från rennäringens perspektiv är det särskilt viktigt att skogsbruket beaktar samernas traditionella brukande av skogsmark. Det betyder att den utveckling som sker i ett bioekonomiskt perspektiv måste ske i samråd och nära dialog med rennäringen. Rennäringen är i samma behov av långsiktig planering som skogsbruket. Planeringen bör ske i samråd där de berörda aktörerna kan mötas.

Monokulturskogar kommer i framtiden att bli än viktigare för rennäringen eftersom betesmarker generellt tenderar att minska i omfattning i samband med den höga exploateringsgraden som sker i våra skogsmarker. Värdefulla ekologiska samband måste beaktas, samtidigt som kunskap om de negativa effekterna realiseras för *biologisk mångfald, vatten och klimat*. Renskötelsen och den samiska kulturen i sin helhet är starkt påverkad av fragmentering i landskapet, inte minst orsakat av skogsbruket. Lavhedar och hänglavsskogar är med dagens skogsbruk så fragmenterade att renskötarna har stora problem att bedriva renskötsel på ett naturligt sätt. Contorta och olika markberedningsmetoder har ofta försvårat och ominställt möjligheten att överhuvudtaget kunna bedriva renskötsel i dessa områden. Att skogsbruket byter ut contorta mot svensk tall skulle ses som en viktig klimatanpassningsåtgärd för renskötseln (se nedan). Fragmenterade betesmarker och utarmade hänglavsskogar har gjort att flexibiliteten för renskötseln minskat kraftigt. Det är önskvärt om de aktörer som är aktiva och verksamma inom bioekonomisk utveckling beaktar rennäringens behov och krav på ett hållbart nyttjande av resurser. Sametinget vill även i detta sammanhang passa på att nämna att samernas psykosociala hälsa måste beaktas och tas på allvar¹. De senaste tio åren har kunskapen om samers psykosociala ohälsa uppmärksammas. Renskötare har högre självmordstal och löper ökad risk för ångest- och depressionssymptom.

Synpunkter på underlagsrapporter 1-4

Strategiska rekommendationer:

Genom att lyfta och utveckla skogens alla värden ges möjlighet till ett helhetsperspektiv som gör det lättare att tydliggöra värdet och nyttan av "hela skogen". Effektiviseringen får dock inte bli så omfattande att det tär på den naturliga biologiska mångfalden. För rennäringen innebär ett helhetsperspektiv att det ges utrymme för en långsiktigare planering, till exempel i samråden. Det innebär även att samråden får större betydelse innan viktiga beslut skall tas². Rennäringen är främst i behov av att det finns sammanhängande betesmarker.

¹ https://www.sametinget.se/rapport/psykosocial_ohalsa

² <https://www.sametinget.se/brasamrad>

Datum
2016-11-14

Sametingets dnr
5.2.1-2016-1208

Renbruksplanerna är samebyarnas viktigaste verktyg i samrådsprocessen, och bör användas som underlag vid planering av de flesta skogsbruksåtgärder, i syfte att kvalitetssäkra och säkerställa att naturvården efterlevs. För att kunna skapa en "hållbar naturvård", där det råder balans mellan skogens värden krävs dock ytterligare utveckling av dialog och samverkan.

Sametinget saknar konsekvensanalyser med tanke på att det nationella skogsprogrammets underlagsrapporter starkt indikerar att uppsatta mål ska uppnås med hjälp av långsiktiga politiska beslut samt med hjälp av förändrade styrmedel som gynnar resurseffektiv produktion byggd på förnybar insatsvara.

Kommentar: Innan målen blir verklighet bör en konsekvensanalys göras, där det tydligt framgår hur rennärningen påverkas på kort och lång sikt.

Även om underlagsrapporterna nämner "skonsammare skogsbruk", är det otillräckligt och kräver betydligt fler analyser för att tydliggöra vilka konsekvenser som de uppsatta målen innebär för rennärningen. Sametinget kan konstatera att arbetsgrupperna haft en hög ambition i sin strävan med att stärka den svenska skogsnäringen på ett internationellt plan. Sametinget uppmanar dock att inte gå för fort fram. Berörda aktörer bör vara beredda att dra i handbromsen vid osäkerhet och där kunskap saknas. Arbetet får inte påverka Sveriges nationella och internationella åtaganden för Sveriges urfolk, dess näringar och kultur. Vi är alla en del av det globala konsumtionsflödet genom både livsstil och val av produkter. Vi är medvetna om att nyttjandet av naturen leder till global påverkan. Omfattningen av vårt ansvar idag är betydligt större än vad det var för bara två generationer sedan. Idag har förutsättningarna förändrats. Det är viktigt att alla tar ansvar inom de områden där de kan påverka.

Kommentar: Det holistiska synsättet som finns i den samiska kulturen är en viktig del och något som bör beaktas i de strategiska rekommendationerna.

Klimatomställningen och utvecklingen mot en mer biobaserad ekonomi får inte samtidigt föranleda åtgärder i skogsbruket som äventyrar att andra miljö kvalitetsmål inte kan uppnås. Den fragmentering och utarmning av den gröna infrastrukturen som fysisk exploatering och en del av dagens markanvändning inom de areella näringarna medfört, är ett hot mot ekosystemens resiliens och de klimatförändringar som vi ser framför oss. En sammanhållen grön infrastruktur är en förutsättning för att renskötsel, natur och samisk kultur ska tillåtas fortleva. Grön infrastruktur har i alla år bundit samman människans och djurens färdvägar och är nödvändiga för en fungerande renskötsel. Renskötseln ger ett viktigt bidrag till svenskt miljö- och naturvårdsarbete bland annat genom att vara en indikator för det sammanhållna landskapets tillstånd. En välmående fungerande renskötsel innebär ett

Datum
2016-11-14

Sametingets dnr
5.2.1-2016-1208

välståndande sammanhållet och ekologiskt stabilt landskap av stort värde som kan förbättra helhetssynen. Man kan säga att i det samiska landskapsperspektivet ryms en grön infrastruktur, biologisk mångfald och olika ekosystemtjänster, som till exempel de tjänster renen levererar. Ett långsiktig hållbart arbete med klimatförändringen behöver gå hand-i-hand med landskapsperspektivet. Norra Sverige producerar den största delen av Sveriges förnybara energi. Därför har landbaserad vindkraft, vattenkraft, torv och biobränsle stor påverkan på de samiska traditionella kunskaperna.

Kommentar: Det är en brist att det perspektiv som rennäringen kan bidra med, beaktas i så liten utsträckning. Det saknas förslag på mångbruk och värdeskapande ur ett samiskt perspektiv.

Tyvärr har den samiska representationen inte beretts möjlighet att delta i tre av fyra arbetsgrupper, därför saknas samiska åtgärdsförslag i samtliga underlagsrapporter utom i en. Den arbetsgruppen har tillsammans kunnat enas över förslag som berör skogsbruk och rennäring vilket känns positivt. Rennäringen är i behov av *långsiktighet och fortsatt dialog* vilket även nämns i rapporten, likaså att det finns en bred förankring mellan intressenter. En viktig grundsten är att ha en tät *dialog och samverkan*, särskilt eftersom det ofta saknas kunskap från skogsbruket om hur rennäringen fungerar.

Målbilder:

Arbetsgruppernas målbilder är *hög effektivisering, stor utvecklingspotential samt många kunskapshöjande faktorer*. De framtagna målbilderna stämmer bra överens med underlagsrapporternas inriktning.

Kommentar: Tyvärr saknas målbilder över skogsbruk och rennäring.

Det har dock startats upp ett sådant arbete som Skogsstyrelsen samordnar, och som ligger utanför nationellt skogsprogram. När målbilder arbetats fram bör de knytas samman med övriga målbilder i enlighet med det som tas upp i underlagsrapporterna.

Sametingets förhoppning är att det ska finnas en bra samverkan mellan berörda aktörer, samt att målbilderna får ses som ett bra komplement för att tydliggöra och kunna förstå varandra på ett bättre sätt. I övrigt har arbetsgrupperna haft en hög ambitionsnivå och ser Sverige som världens första biobaserade välfärdsland.

Datum
2016-11-14

Sametingets dnr
5.2.1-2016-1208

Åtgärdsförslag:

- För att trygga rennäringens framtid bör all contorta inom renskötselområdet bytas ut mot svensk tall.
- Gödsling bör inte förekomma inom renskötselområdet.
- Markberedningen bör vara ytterst sparsam i renskötselområdet.
- En obligatorisk universitetskurs i ämnet *skogsbruk och rennäring* för studenter som läser jägmästarutbildning på SLU.

Med anledning av att renbetesmarkerna minskar i takt med all den exploatering som sker, finns stort behov att frigöra marker som skulle kunna nyttjas för andra intressenter än endast skogsbruket. Contorta-skogarna har försvårat och omintetgjort möjligheten att överhuvudtaget kunna bedriva renskötsel i dessa områden. Det är inte realistiskt att ca 500 000 hektar skog inom renskötselområdet inte ska kunna nyttjas av rennäringen. Det finns delade meningar huruvida arten är invasiv eller inte, det står i alla fall klart att arten är en belastning på ekosystemet, vilket går stick i stäv med strävan att värna den biologiska mångfalden i linje med miljö kvalitetsmålen. Inom FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD) definieras införandet av främmande arter som ett av de större hoten mot biologisk mångfald. Sametinget efterfrågar både ett ansvarstagande och en åtgärdsplan över hur befintliga contorta bestånd inom renskötselområdet ska åtgärdas. Dessa marker skulle kunna tillgängliggöras för att minska trycket på rennäringen.

Gödsling är en annan skogsbruksåtgärd som inte bör förekomma i renskötselområdet överhuvudtaget på grund av dess negativa påverkan på renbetet. Kvävegödselmedel har en direkt giftverkan på lavar, dessutom gynnas andra växtarter vilket konkurrerar ut lavarna.

Markberedning som är en av de åtgärder som påverkar rennäringen starkt. Den bör överhuvudtaget vara ytterst sparsam där renskötsel bedrivs, dels för att behålla, dels för att utveckla den kontinuitet som både marklav och hänglav är beroende av. Sametinget ifrågasätter starkt kortare omloppstider inom skogsbruket, eftersom rennäringen är i behov av det omvända för att överhuvudtaget klara av att bedriva sin näring. Kortare omloppstider utarmar rennäringens behov och krav på tillgängliga betesmarker och skogsbruket bör därför hitta andra lösningar.

Även om skogsbruket genomför anpassningar i sina skogsbruksåtgärder kommer det att påverka rennäringens förutsättningar, vilket allt för ofta får negativa konsekvenser. Eftersom skogsbruket gör vinster genom bruket av mark där samerna har rättigheter, borde skogsbruket bekosta de förluster som sker i form av betesbortfall för rennäringen mm. Detta skulle givetvis gynna och underlätta det samarbete som måste finnas mellan skogsbruk och

Datum
2016-11-14

Sametingets dnr
5.2.1-2016-1208

rennäring, och samtidigt vara till gagn för båda parter. En hållbar infrastruktur är lika viktigt för rennäringen som för övriga intressenter vid tillämpning av åtgärdsförslag för en utvecklad bioekonomi. Rennäringen har inte råd att vare sig förlora eller kompensera för det produktionsbortfall som årligen drabbar rennäringen. Den samiska kulturen, den samiska renskötseln och den traditionella kunskapen har präglat landskapet genom sin fysiska närvaro under lång tid, och har ett stort värde i förvaltningen av landskapet. Renskötseln och den samiska kulturen är av nationell betydelse, det är ett riksintresse som behöver vävas in med övriga åtgärdsförslag som förslås i det nationella skogsprogrammet.

Sametinget har uppmärksammat att det inom skogssektorn finns stora kunskapsbrister över hur rennäringen fungerar. Ett konkret åtgärdsförslag skulle vara att det ingår en obligatorisk universitetskurs i ämnet *skogsbruk och rennäring* för studenter som läser jägmästarutbildning på SLU. Det skulle vara ett stort lyft om skogsbranschen tar tag i detta, och samtidigt visar att man tar sitt ansvar.

Avslutningsvis tror Sametinget att det finns en bra möjlighet till ett lyckat nationellt skogsprogram, om programmet beaktar och tar den hänsyn som krävs för att trygga rennäringens fortlevnad.

Beslut i ärendet har fattats av Sametingets näringslivschef. Föredragande har varit näringshandläggaren.

Lars-Ove Sjajn
Näringslivschef

Stefan Forsmark
Näringshandläggare